

Paweł Pajorski¹

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

ORCID: 0000-0002-1067-2973

**Działania pracownika ochrony fizycznej w szkole
lub innej placówce oświatowej jako następstwo
zachowania ucznia w sytuacji trudnej.
Wybrane zagadnienia**

Actions of a physical security guard in a school
or other educational institution as a consequence of
a student's behavior in a difficult situation.

Selected issues

Wprowadzenie

„Problematyka zapewnienia bezpieczeństwa w środowisku szkolnym znalazła się w ostatnich latach w centrum zainteresowania władz oświatowych, a także rodziców uczniów. W szkole dochodzi coraz częściej do zdarzeń, które mogą bezpośrednio zagrażać bezpieczeństwu i zdrowiu, a czasem również życiu uczniów” (MEN, 2017, s. 4). Ponadto dochodzi także do niszczenia mienia stanowiącego zarówno wyposażenie szkoły czy też innej placówki oświatowej, jak również będącego własnością uczniów lub nauczycieli.

1 Paweł Pajorski: dr, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, e-mail: pawelpajorski@apeiron.edu.pl

Celem niniejszego opracowania jest zwrócenie uwagi na wybrane zagrożenia wynikające z zachowań uczniów w sytuacjach trudnych oraz działania pracowników ochrony fizycznej będące następstwem tych zachowań. Opracowanie niniejsze ma stanowić początek głębszej analizy działań podejmowanych przez pracowników ochrony w szkołach i placówkach oświatowych i stanowić asumpt do opracowania podstawowej procedury reagowania na tego typu zagrożenia.

Niniejsze opracowanie powstało przy wykorzystaniu analizy literatury i obserwacji uczestniczącej.

Podstawowa warstwa definicyjna

Rozpoczynając rozważania na temat określony w tytule niniejszego opracowania należy wyjaśnić znaczenie kilku istotnych terminów w nim użytych. Pierwszym z nich jest **pracownik ochrony fizycznej**. Jak wynika z przepisu art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 roku o ochronie osób i mienia, jest to osoba wpisana na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej i wykonująca zadania ochrony w ramach wewnętrznej służby ochrony albo na rzecz przedsiębiorcy, który uzyskał koncesję na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia, lub osoba wykonująca zadania ochrony w zakresie niewymagającym wpisu na tę listę, na rzecz przedsiębiorcy, który uzyskał koncesję na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia (Dz.U. 2021 poz. 1995).

Następne pojęcie, jakim jest **ochrona osób**, zostało zdefiniowane przepisem art. 2 pkt 4 ww. ustawy, który mówi, że są to działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej (Dz.U. 2021 poz. 1995).

Znaczenie pojęcia **ochrona mienia** zostało natomiast zaprezentowane w art. 2 pkt 5 wspomnianej ustawy. Polega ona na działaniach zapobiegających przestępstwom i wykroczeniom przeciwko mieniu, a także przeciwdziałających powstawaniu szkody wynikającej z tych zdarzeń oraz niedopuszczających do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony (Dz.U. 2021 poz. 1995).

Z kolei termin **specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne** (Dz.U. 2021 poz. 1995) oznacza wewnętrzne służby ochrony oraz przedsiębiorców, którzy uzyskali koncesję na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia, posiadających broń na podstawie świadectwa broni, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. 2020 poz. 955 ze zm.).

Termin **sytuacja** oznacza „położenie, w jakim znalazł się podmiot bezpieczeństwa, oraz związane z tym jego celowe działania, będące skutkiem świadomej interpretacji tego splotu okoliczności, w jakich w określonym miejscu i czasie znalazł się ten podmiot” (Piwowarski, 2018, s. 40).

Warto też zdefiniować kolejne trzy, istotne dla poruszanej problematyki, pojęcia: zagrożenia, agresja i bezpieczeństwo. **Zagrożenia** to „potencjalne lub istniejące byty, zdarzenia (działania) godzące w interesy podmiotu, szczególnie w jego podstawy egzystencjonalne, warunki funkcjonowania, a także możliwości rozwoju” (Pawłowski, Zdrodowski, Kuliczkowski, 2020, s. 275). **Agresja** to „każda forma zachowania, której celem jest wyrządzenie szkody lub spowodowanie obrażeń innej żywej istocie, motywowanej do uniknięcia takiego potraktowania” (Baron i Richardson, 1994, s. 7). Termin **bezpieczeństwo** definiowany jest jako „naczelną potrzebą, wartością i cel każdego realnego bytu, mającą zapewnić jego przetrwanie, funkcjonowanie i rozwój, a także realizację interesów” (Pawłowski, Zdrodowski, Kuliczkowski, 2020, s. 20–21).

Na zakończenie części definicyjnej warto jeszcze zaprezentować znaczenie kolejnych dwóch istotnych dla poruszanej problematyki pojęć: szkoła i placówka oświatowa. W celu zdefiniowania tych pojęć należy sięgnąć do przepisów stosownych aktów prawnych. Termin **szkoła** nie został ujęty w słowniku terminów kluczowych prezentowanym w art. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2023 poz. 900, 1672, 1718, 2005), jednakże jego definicję znaleźć można w ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz.U. 2023 poz. 1400, 2005). Ustawodawca w art. 2 pkt 27 zdefiniował szkołę jako publiczną i niepubliczną szkołę, o której mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, publiczną szkołą artystyczną oraz niepubliczną szkołą artystyczną o uprawnieniach publicznej szkoły artystycznej. W art. 18 ust. 1 przywołanej

powyżej ustawy ustawodawca dokonał podziału szkół publicznych i niepublicznych na następujące typy:

1. ośmioletnią szkołę podstawową;
2. szkoły ponadpodstawowe:
 - a) czteroletnie liceum ogólnokształcące,
 - b) pięcioletnie technikum,
 - c) trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
 - d) trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
 - e) dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
 - f) szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

Należy przy tym zwrócić uwagę na treść art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w którym jest mowa, że system oświaty obejmuje szkoły:

1. podstawowe, w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami przedszkolnymi, integracyjnymi, specjalnymi, przysposabiającymi do pracy, dwujęzycznymi, sportowymi i mistrzostwa sportowego, sportowe i mistrzostwa sportowego;
2. ponadpodstawowe, w tym: specjalne, integracyjne, dwujęzyczne, z oddziałami integracyjnymi, specjalnymi, dwujęzycznymi, przygotowania wojskowego, sportowymi i mistrzostwa sportowego, sportowe, mistrzostwa sportowego, rolnicze, leśne, morskie, żeglugi śródlądowej oraz rybołówstwa;
3. artystyczne.

Warto też zauważyć, że pod pojęciem szkoła, kryje się też przedszkole, co wynika z treści art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, w którym ustawodawca stwierdził, że: „Ilekroć w dalszych przepisach jest mowa bez bliższego określenia o szkole – należy przez to rozumieć także przedszkole”.

Natomiast pojęcie **placówki** zostało zdefiniowane zarówno w art. 4 pkt 14 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, jak również w art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświato-

wych. Terminem tym określone zostały jednostki organizacyjne wymienione w art. 2 pkt 3–8 i 10, czyli:

1. placówki oświatowo-wychowawcze, w tym szkolne schroniska młodzieżowe, umożliwiające rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego;
2. placówki kształcenia ustawicznego, centra kształcenia zawodowego oraz branżowe centra umiejętności, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub zmianę kwalifikacji zawodowych;
3. placówki artystyczne – ogniska artystyczne umożliwiające rozwijanie zainteresowań i uzdolnień artystycznych;
4. poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne udzielające dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także pomocy uczniom w wyborze kierunku kształcenia i zawodu;
5. młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze umożliwiające dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 36 ust. 17, a także dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, realizację odpowiednio obowiązku, o którym mowa w art. 31 ust. 4, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki;
6. placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania;
7. biblioteki pedagogiczne.

Natomiast pojęcie placówka oświatowa definiuje się jako „placówka nauczania, w której kształci się dzieci i młodzież, przekazując im określoną wiedzę i umiejętności” (Wielki Słownik Języka Polskiego, b.d.).

Sytuacja trudna ucznia

Powyżej zdefiniowane zostało pojęcie sytuacji, należy jednak pamiętać, że termin ten posiada złożony kontekst. „Kategoria ta jest bardzo użyteczna dla nauk o bezpieczeństwie wobec transdyscyplinarności i wielokontekstowości problematyki nauk o bezpieczeństwie, badań bezpieczeństwa oraz kultury bezpieczeństwa” (Piwowarski, 2018, s. 41). Warto przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż sytuacja „określana jest przez jej składowe elementy, przez cechy posiadane przez te elementy, przez stan tych elementów w danym punkcie czasu i przestrzeni oraz przez wzajemne relacje zachodzące między elementami określonej sytuacji, tak jak przedstawiają się one w danej chwili” (Piwowarski, 2018, s. 41).

O **sytuacji trudnej** mówimy, gdy „w danym miejscu i czasie zaistniał taki zespół okoliczności, w jakich podmiot doprowadzony jest do stanu zachwiania równowagi między potrzebami i zadaniami tego podmiotu z jednej strony, a dostępnymi podmiotowi środkami, metodami i możliwościami z drugiej strony” (Piwowarski, 2016, s. 40). Jak zauważyła B. Leśniak (2015, s. 101), „Literatura psychologiczna i pedagogiczna, szczególnie odnosząca się do zachowań kryminogennych, wskazuje, że sytuacje trudne należą do czynników, które często mają istotny wpływ na zachowanie niezgodne z obowiązującymi normami. Według J.K. Gierowskiego (1996, s. 137 i n.) sprawcą przestępstw jest osoba, która będąc w sytuacji dla siebie trudnej, próbuje rozwiązać swoje problemy z nią związane w sposób niekorzystny zarówno dla siebie, jak i innych, naruszając ogólnie przyjęte zasady postępowania” (Leśniak, 2015, s. 101).

Warto w tym miejscu odwołać się do literatury przedmiotu, gdzie za jedno z głównych źródeł sytuacji trudnych uczniów uznaje się: szkołę, relacje z rówieśnikami i relacje rodzinne (Talik, Szewczyk, 2009). Warto, a może wręcz należy przy tym pamiętać, że „zachowanie człowieka determinowane jest w dużej mierze przez wpływające nań środowisko zewnętrzne, o czym szeroko pisali Kozielecki (1975, 1976), Sęk (1993)”, Majchrzyk (2004, s. 185). Nie ulega przy tym wątpliwości, że „dopływ informacji ze środowiska reguluje procesy psychiczne i działania człowieka, a nieprawidłowa stymulacja lub jej brak powoduje, że człowiek postrzega swoją sytuację jako trudną. Konsekwencją może być typowa reakcja na stres, jaką jest agresja. Teza ta znajduje

potwierdzenie w wielu doniesieniach empirycznych” (Leśniak, 2015, s. 101–102). Zdaniem przywoływanej już tu B. Leśniak (2015, s. 102), sytuacje trudne „traktowane są jako te, które najczęściej mają istotny wpływ na uruchomienie zachowania niezgodnego z obowiązującymi normami, są kryminogenne. Należy przy tym podkreślić, że to nie tyle sytuacje trudne są bezpośrednim źródłem uruchamiania zachowań o charakterze przemocy, ile jest nim brak odpowiednich kompetencji sprawcy przemocy w zakresie umiejętnego rozwiązywania sytuacji trudnych”. Przy tym warto zwrócić uwagę na fakt, iż „agresja jest zresztą stale w powszechnym doświadczeniu obecna; także środki masowego przekazu dostarczają codziennie wielorakich wzorów stosowania przemocy” (Noszczyk-Bernasiewicz, 2010, s. 7) oraz że „daje znać o sobie zagubienie cywilizacyjne młodego pokolenia i dryf ku różnego rodzaju patologiom społecznym” (Kozaczuk, 2004, s. 25).

Warto też zaznaczyć, że „od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się zwiększony udział dzieci i młodzieży w działalności niezgodnej z prawem. Wzrasta też brutalizacja ich czynów. Narasta agresja i przemoc wobec ofiar przestępstwa, jak i funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości. Publikowane raporty akcentują znaczący udział nieletnich w kategoriach przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, czyli tych najpoważniejszych, związanych z użyciem przemocy” (Noszczyk-Bernasiewicz, 2010, s. 7).

Opierając się na badaniach przeprowadzonych przez przywoływaną już wcześniej B. Leśniak warto za nią powtórzyć, że „wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają tezę, że szkoła dla badanych stanowi źródło sytuacji trudnych. Uczniowie upatrują ich w obszarze swoich relacji zarówno z rówieśnikami, jak i z nauczycielami. Także sama organizacja procesu dydaktycznego dla badanych adolescentów jest stresorodna. Otrzymane wyniki sugerują, że w szczególności chłopcy, zwłaszcza pierwszych klas, postrzegają jako szczególnie uciążliwe te sytuacje, które łączą się z wymaganiami instytucjonalnymi, a także z niekorzystnymi relacjami uczniowskimi oraz niekorzystną sytuacją edukacyjną” (Leśniak, 2015, s. 110).

Opierając się na wspomnianych już badaniach B. Leśniak (2015, s. 105–106) należy przytoczyć, iż „źródłem trudności są wymagania wynikające z procesu edukacyjnego oraz wymagania stawiane przez nauczycieli, tj.:

- przebywanie na przerwie jedynie w wyznaczonych przez nauczycieli miejscach (na określonym piętrze, korytarzu itp.);
- podczas pobytu w szkole zakaz wychodzenia poza jej teren (np. do pobliskiego sklepu);
- w trakcie przerw zakaz odpoczynku w sali lekcyjnej;
- duża liczba zadań domowych – sprawia, że brakuje uczniowi czasu na odpoczynek w domu, zajęcia sprawiające mu przyjemność (np. pozaszkolne spotkania z kolegami);
- niezapowiedziane kartkówki;
- zadawanie przez nauczyciela zbyt dużego materiału, którego uczeń nie jest w stanie zaliczyć w wyznaczonym terminie;
- pisanie sprawdzianu;
- brak jasnych dla ucznia kryteriów oceniania przyjętych przez nauczyciela;
- publiczne wystąpienie podczas apelu, akademii szkolnej;
- recytację wiersza na ocenę w obecności całej klasy;
- polecenie odczytania w obecności całej klasy zadania domowego;
- odpytywanie na forum całej klasy;
- obawa przed utratą uznania ze strony kolegów, przed odrzuceniem w związku z wzorowym wywiązywaniem się z obowiązków szkolnych (rozwiązywanie dodatkowych zadań domowych, aktywność na lekcji);
- konflikt pomiędzy spełnieniem oczekiwań kolegów (np. pójście z nimi na wagary) i oczekiwań nauczycieli”.

Zagrożenia dla osób i mienia wynikające z sytuacji trudnej ucznia

Szkoły oraz inne placówki oświatowe narażone są na różnego rodzaju zagrożenia. Ich liczba jest stosunkowo duża, ale najpoważniejszym z nich jest zdarzenie o charakterze terrorystycznym, czyli sytuacja, co do której istnieje podejrzenie, że powstała na skutek przestępstwa o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 115 § 20 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2022 poz. 1138, 1726, 1855, 2339, 2600; 2023 poz. 289, 403, 818,

852) lub zagrożenie zaistnienia takiego czynu (art. 2 pkt 7 Ustawy o działaniach antyterrorystycznych z 10 czerwca 2016 r. – Dz.U. 2022 poz. 2632).

W tym miejscu należy jeszcze wyjaśnić znaczenie pojęcia przestępstwo o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w przywoływanym powyżej art. 115 § 20 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Terminem tym określany jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

1. poważnego zastraszenia wielu osób,
2. zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
3. wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

Innym czynem determinującym zagrożenie jest występki o charakterze chuligańskim, czyli występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywistej błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego (art. 115 § 21 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny).

Kolejnym źródłem zagrożeń są zarówno przygotowanie (do przestępstwa określonego w art. 56 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii), handel, udzielanie, jak i posiadanie środka odurzającego, substancji psychotropowej lub nowej substancji psychoaktywnej. Przy czym warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że „termin udzielić należy rozumieć jako: dać, dostarczyć, częstować, dawać, wręczać, udostępnić, użyczyć” (Ziębaczewski, b.d.).

Poza wymienionymi wyżej zagrożeniami bardzo często występującymi formami są agresja i przemoc. Agresja jest zachowaniem incydentalnym, przy czym najczęściej definiuje się ją jako „świadome i zamierzone działanie, mają-

ce na celu wyrządzenie komuś szeroko rozumianej szkody. Mówiąc o agresji, mamy dodatkowo na myśli relację między osobami o zbliżonych możliwościach fizycznych i psychicznych” (Czemierowska-Koruba, 2015, s. 5). Warto też zauważyć, że Słownik Języka Polskiego PWN definiuje agresję jako „zachowanie zmierzające do wyładowania niezadowolenia lub gniewu na osobnikach lub rzeczach” (Szymczak, 1988, s. 17). Z kolei w Słowniku Pedagogicznym agresja rozumiana jest jako „działanie skierowane przeciwko ludziom lub przedmiotom wywołującym u człowieka niezadowolenie lub gniew. Celem agresji jest wyrządzenie szkody przedmiotowi agresji” (Okoń, 1984, s. 29).

Natomiast przemoc jest procesem, którego kryteriami są (Okoń, 1984, s. 5–6):

1. Nierównowaga sił pomiędzy sprawcą a ofiarą.
2. Długofalowy charakter zjawiska, w odróżnieniu od incydentalnego.
3. Cykliczność zachowań – okresy nasilania się zachowań agresywnych pojawiają się na przemian z okresami względnego spokoju.
4. Występowanie utrwalonych ról sprawcy, ofiary i świadka (w procesie przemocy – w odróżnieniu od agresji – osoby te nie zamieniają się między sobą rolami).

Jak zauważyła A. Zajęc, „dużą popularność zdobyła grupa teorii, które traktują agresję jako reakcję na frustrację. Powstawanie i utrwalanie się agresji w wyniku frustracji można wyjaśnić w oparciu o podstawowe twierdzenia dotyczące zmian w zachowaniu się osobnika, spowodowanych uprzednim doświadczeniem. Osiągnięcie celu staje się nagrodą, która wystarcza do utrwalenia danego sposobu zachowania. [...] J. Dollard i jego współpracownicy z Yale (N.E. Miller, W. Doob, O.H. Mowrer, R.R. Sears) uważają, że frustracja powstaje wówczas, gdy człowiek w trakcie realizacji celu natrafia na przeszkodę, która udaremnia realizację danego celu. Rezultatem frustracji w każdym przypadku jest agresja. Dlatego zawsze można być pewnym istnienia frustracji u człowieka, który ujawnia zachowania agresywne” (Zajęc, 2011, s. 245–246).

Warto też przytoczyć stwierdzenie M. Krawczonek (2006), że „Jeżeli młody człowiek nie potrafi sobie poradzić z sytuacją, w której się znalazł, a ponadto nie ma osoby, która mogłaby mu w tej sytuacji pomóc, to często ucieka on w agresję”. Ma to miejsce także, „gdy uczeń przeżywa brak poczucia bezpie-

czeństwa, nie może zdobyć uznania, odnieść sukcesu, nie odczuwa przyjaznych kontaktów z rówieśnikami i nauczycielem. Tego typu sytuacje mogą być przyczyną pojawienia się zachowania agresywnego” (Zajac, 2011, s. 251).

Trudno nie zgodzić się z A. Zajac (2011, s. 252) twierdzącą, że „dorastająca młodzież radzi sobie w trudnych sytuacjach społecznych na wiele różnych sposobów. Jednym z nich jest agresja, przybierająca formę inicjowanego ataku fizycznego lub werbalnego, skierowanego przeciwko konkretnym osobom, wyrządzającego szkodę w fizycznym, psychicznym i społecznym dobrostanie innych osób”.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, iż agresja uczniowska to nie tylko bójki, pobicia, gwałty czy niszczenie mienia, ale to także kradzieże, rozboje i wymuszenia. Warto zatem zapoznać się z danymi zawartymi w tabeli poniżej (tabela 1) zawierającej dane dotyczące przestępstw w latach 2016–2021 na terenie placówek oświatowych. Oczywiście nie da się jednoznacznie stwierdzić, ile i które z tych przestępstw są bezpośrednim efektem sytuacji trudnej, ale nawet ogólny pogląd dotyczący przestępstw na terenie szkół i innych placówek oświatowych unaocznia poziom i rodzaj zagrożeń, z którymi przychodzi się spotykać pracownikom ochrony fizycznej, realizującym zadania związane z zapewnieniem tej części bezpieczeństwa, którą nazywamy ochroną osób i mienia.

Tabela 1. *Przestępstwa stwierdzone w latach 2016–2021 na terenie szkół i placówek oświatowych*

Przestępstwo	Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uszczerbek na zdrowiu		648	680	665	553	411	260
Bójka i pobicie		309	264	236	192	154	107
Zgwałcenie		31	29	37	29	9	10
Kradzież z włamaniem		524	474	451	340	279	275
Kradzież cudzej rzeczy		1743	1553	1366	1241	662	664
Rozboje, kradzież i wymuszenia		750	792	664	397	223	176

Źródło: Makaruk (2022).

Podstawy prawne funkcjonowania pracowników ochrony w placówkach oświatowych

W celu zapobiegania zagrożeniom dla osób i mienia, m.in. na terenie szkół i innych placówek oświatowych, prawodawca wprowadził w życie odpowiednie przepisy w formie ustaw.

Pierwsza to ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2023 poz. 900), w której przepisem art. 108a ustawodawca określił, że:

1. Jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa uczniów i pracowników lub ochrony mienia dyrektor szkoły lub placówki, w uzgodnieniu z organem prowadzącym szkołę lub placówkę oraz po przeprowadzeniu konsultacji z radą pedagogiczną, radą rodziców i samorządem uczniowskim, może wprowadzić szczególny nadzór nad pomieszczeniami szkoły lub placówki lub terenem wokół szkoły lub placówki w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (monitoring).
2. Monitoring nie powinien stanowić środka nadzoru nad jakością wykonywania pracy przez pracowników szkoły lub placówki.
3. Monitoring nie obejmuje pomieszczeń, w których odbywają się zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, pomieszczeń, w których uczniom jest udzielana pomoc psychologiczno-pedagogiczna, pomieszczeń przeznaczonych do odpoczynku i rekreacji pracowników, pomieszczeń sanitarnohigienicznych, gabinetu profilaktyki zdrowotnej, szatni i przebieralni, chyba że stosowanie monitoringu w tych pomieszczeniach jest niezbędne ze względu na istniejące zagrożenie dla realizacji celu określonego w ust. 1 i nie naruszy to godności oraz innych dóbr osobistych uczniów, pracowników i innych osób, w szczególności zostaną zastosowane techniki uniemożliwiające rozpoznanie przebywających w tych pomieszczeniach osób.
4. Nagrania obrazu zawierające dane osobowe uczniów, pracowników i innych osób, których w wyniku tych nagrań można zidentyfikować, szkoła lub placówka przetwarza wyłącznie do celów, dla których zo-

stały zebrane, i przechowuje przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia nagrania.

5. Po upływie okresu, o którym mowa w ust. 4, uzyskane w wyniku monitoringu nagrania obrazu zawierające dane osobowe uczniów, pracowników i innych osób, których w wyniku tych nagrań można zidentyfikować, podlegają zniszczeniu, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

[...]

6. Dyrektor szkoły lub placówki uzgadnia z organem prowadzącym szkołę lub placówkę odpowiednie środki techniczne i organizacyjne w celu ochrony przechowywanych nagrań obrazu oraz danych osobowych uczniów, pracowników i innych osób, których w wyniku tych nagrań można zidentyfikować, uzyskanych w wyniku monitoringu.

Drugą jest ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. 2021 poz. 1995), w której ustawodawca określił m.in.:

- A. Formy realizacji ochrony fizycznej osób i mienia w postaci bezpośredniej ochrony fizycznej stałej lub doraźnej, oraz polegającej na stałym dozorcze sygnałów przesyłanych, gromadzonych i przetwarzanych w elektronicznych urządzeniach i systemach alarmowych;
- B. Środki ochrony fizycznej osób i mienia oraz prawa i obowiązki pracownika ochrony. I tak przepisem art. 36 ust. 1 przywoływanej ustawy pracownik ochrony przy wykonywaniu zadań ochrony osób i mienia uzyskał prawo do:
 3. ustalania uprawnień do przebywania na obszarach lub w obiektach chronionych oraz legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości;
 4. wezwania osób do opuszczenia obszaru lub obiektu w przypadku stwierdzenia braku uprawnień do przebywania na terenie chronionego obszaru lub obiektu albo stwierdzenia zakłócania porządku;
 5. ujęcia w granicach obszarów lub obiektów chronionych lub poza ich granicami osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośred-

- nie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób Policji;
6. użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 lit. a, b i d, pkt 2 lit. a, pkt 7, 9, pkt 12 lit. a i pkt 13 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 202):
 - a) w granicach chronionych obiektów i obszarów – w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 2, 5, 8, 10 i 13 tej ustawy, [...]
 7. użycia lub wykorzystania broni palnej:
 - a) w granicach chronionych obiektów i obszarów – w przypadkach, o których mowa w art. 45 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 oraz art. 47 pkt 3, 6 i 7 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, z wyłączeniem przypadków przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachów, o których mowa w art. 45 pkt 1 lit. a–c tej ustawy,
 - b) poza granicami obiektów i obszarów chronionych – w przypadkach, o których mowa w art. [...] art. 47 pkt 3 i 6 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Trzecim aktem prawnym jest ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 1700, z 2023 r. poz. 289), w myśl której: „Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, [...] uprawianie nierzędu, ma społeczny obowiązek odpowiednio przeciwdziałać temu, a przede wszystkim zawiadomić o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkołę, sąd rodzinny, Policję lub inny właściwy organ” (art. 4 ust. 1).

Kolejnym aktem prawnym jest ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 165, 240, 535, 803), w której przepisem art. 14 ust. 1 wprowadzono zakaz sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych na terenie szkół oraz innych zakładów i placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczych i domów studenckich, a także przepisem art. 16 ust. 1 wprowadzono „zakaz wnoszenia napojów alkoholowych na teren [...] obiektów lub miejsc objętych zakazem wnoszenia napojów alkoholowych”.

Następnym aktem prawnym mogącym stanowić podstawę wprowadzenia na teren szkoły lub innej placówki oświatowej pracowników ochrony fizycznej jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 172, z 2022 r. poz. 2600), która przepisem art. 2 ust. 1 wskazuje, że: Przeciwdziałanie narkomanii realizuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej, a w szczególności (pkt 5) zwalczanie niedozwolonego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii, oraz przepisem art. 5 ust. 2 wskazuje, że: Zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii są realizowane, w zakresie określonym w ustawie, także przez:

1. przedszkola, szkoły i inne jednostki organizacyjne wymienione w art. 2 pkt 3–9 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 poz. 900, 1672, 1718, 2005);
2. szkoły wyższe;
[...].

Działania pracownika ochrony fizycznej jako reakcja na zagrożenia osób i mienia

Jak trafnie zauważono w trakcie prac Departamentu Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej nad zbiorem rekomendacji i wytycznych dla dyrektorów szkół i organów prowadzących szkoły: „Bezpieczeństwo w szkole – uczniów, kadry nauczycielskiej i innych pracowników – stanowi kluczowe i centralne zagadnienie polityki oświato-

wej. Jego zapewnienie należy do najważniejszych obowiązków dyrektorów, nauczycieli i opiekunów” (MEN, 2017, s. 4).

„Brutalizacja życia społecznego, wzrost przestępczości, towarzyszący tym zjawiskom syndrom zagrożenia i zaniku poczucia bezpieczeństwa stanowią moralny nakaz zobowiązujący do podejmowania radykalnych działań, zmierzających do eliminowania lub przynajmniej ograniczania niepożądanych zjawisk” (Noszczyk-Bernasiewicz, 2010, s. 8–9). Nie dziwi zatem fakt, iż dyrektorzy szkół i innych placówek oświatowych, w porozumieniu lub na wniosek rady rodziców (albo wręcz sama rada rodziców), podpisują umowy z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność w zakresie usług ochrony osób i mienia o świadczenie tego typu usług na rzecz społeczności szkolnej lub placówki oświatowej.

Pracownik ochrony fizycznej, w myśl przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, posiada szereg uprawnień, o których była mowa kilka akapitów wyżej. Zaznaczyć tu należy, iż ważnym jest, aby pracownik ten był wpisany na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej, gdyż brak takiego wpisu znacznie ogranicza możliwości podejmowanych działań w sytuacji wymagającej bezpośredniej i stanowczej interwencji. Przede wszystkim wpis na listę kwalifikowanych pracowników ochrony wymaga odpowiednich kwalifikacji, a więc zespołu umiejętności, uprawnień i wiedzy (w tym także doświadczenia) umożliwiających pełnienie danej funkcji, zajmowanie danego stanowiska pracy czy wykonywania danego zawodu (Padzik, 2003, s. 38). Bez tego wpisu pracownik ochrony fizycznej nie będzie mógł użyć ani wykorzystać żadnych środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 lit. a, b i d, pkt 2 lit. a, pkt 7, 9, pkt 12 lit. a i pkt 13 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, ani tym bardziej broni palnej, co może być niezbędne w momencie bezprawnego, bezpośredniego i rzeczywistego zagrożenia bronią lub innym niebezpiecznym narzędziem zarówno w przypadku zamachu na samego pracownika ochrony, jak i na uczniów, nauczycieli oraz pozostały personel szkoły lub innej placówki oświatowej. Zatem osoba wpisana na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej i realizująca zadania ochronne na terenie szkoły może użyć broni palnej do obrony, jak i przymuszenia uzbrojonego za-

machowca do zachowania zgodnego z obowiązującym prawem. Broń palna może też zostać wykorzystana w inny sposób mający na celu zapewnienie bezpieczeństwa. Przy czym warto w tym miejscu zwrócić uwagę na znaczenie pojęć „użycie broni palnej” i „wykorzystanie broni palnej”. Przez użycie broni palnej rozumie się oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej (art. 4 pkt 7 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego), natomiast przez wykorzystanie broni palnej rozumie się oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby (art. 4 pkt 10 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego).

Podobnie definiowane są pojęcia „użycie i wykorzystanie środka przymusu bezpośredniego”. To pierwsze pojęcie oznacza zastosowanie środka przymusu bezpośredniego wobec osoby (art. 4 pkt 6 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego), natomiast drugie oznacza zastosowanie środka przymusu bezpośredniego wobec zwierzęcia albo zastosowanie go w celu zatrzymania, zablokowania lub unieruchomienia pojazdu lub pokonania przeszkody (art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego).

Stosowanie przez pracowników ochrony fizycznej środków przymusu bezpośredniego ma na celu zarówno obronę, przymuszenie osoby dopuszczającej się łamania przepisów prawa do zachowania się zgodnego z prawem, jak i ujęcie osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia, w celu niezwłocznego oddania tych osób funkcjonariuszom policji.

Ale zanim dojdzie do zastosowania czy to środków przymusu bezpośredniego, czy też, w ostateczności, broni palnej, ważnym jest rozpoznanie obiektu (terenu/obszaru) szkoły lub innej placówki oświatowej, gdyż „o skutecznej ochronie obiektu możemy mówić jedynie wtedy, gdy przedmiot ochrony jest dostatecznie znany i określony” (Piwowski, Pajorski, 2015, s. 76).

Warto w tym miejscu położyć nacisk na napisanie planu ochrony obiektu (terenu/obszaru) szkoły lub innej placówki oświatowej. Wprawdzie obiekty te nie są objęte obowiązkową ochroną, jednakże napisanie planu ochrony (dla

obiektów podlegających obowiązkowej ochronie plan ochrony jest elementem obowiązkowym) z jednej strony daje gwarancję właściwego realizowania przyjętej koncepcji ochrony, z drugiej zaś strony, zabezpiecza zarówno podmiot realizujący usługę ochrony fizycznej osób i mienia, jak i samego pracownika ochrony fizycznej przed zarzutem niewywiązywania się z powierzonych mu zadań. Poza tym plan ochrony ułatwia rozwiązywanie ewentualnych sporów pomiędzy zleceniodawcą a zleceniobiorcą i wykonawcą usługi ochronnej w kwestii zakresu, rodzaju, sposobu i właściwości tej usługi oraz wyposażenia pracownika ochrony. Dopiero po napisaniu planu ochrony należy tak naprawdę przejść do realizacji zadań ochronnych.

Podstawowym zadaniem pracownika ochrony jest kontrola uprawnień osób do przebywania na obszarze (terenie) lub obiekcie chronionym. W tym miejscu należy zaznaczyć, że „prawo ustalania, czy dana osoba może legalnie przebywać na obszarach i w obiektach chronionych, przysługuje pracownikowi ochrony jedynie wtedy, gdy na określonym obszarze czy w obiekcie odbywa się kontrolowany ruch osobowy” (Czop, 2021, s. 158), który winien być wprowadzony przez dyrektora placówki zapisem we właściwym regulaminie. Istotnym jest tutaj to, iż „tam, gdzie ruch osobowy nie został w ten sposób określony, na danym obszarze czy w obiekcie chronionym może przebywać każdy. Korzysta bowiem z tego, że dostęp do tych przestrzeni jest swobodny i nieograniczony. W tej sytuacji próba ustalania jego prawa do przebywania w danym miejscu jest całkowicie bezprzedmiotowa i prawnie nieuzasadniona” (Czop, 2021, s. 158). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w celu umożliwienia pracownikowi ochrony fizycznej przeprowadzenia czynności ustalania uprawnień do przebywania na obszarach lub w obiektach chronionych ustawodawca stosownym przepisem ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia dał mu prawo legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości. Pamiętać przy tym warto, iż w przypadku odmowy poddania się czynności legitymowania przez pracownika ochrony fizycznej, bądź w przypadku stwierdzenia braku uprawnień do przebywania na chronionym obszarze lub obiekcie, albo stwierdzenia zakłócenia porządku, pracownik ochrony nie posiada umocowania prawnego do podjęcia innych działań, jak tylko wezwanie osoby odmawiającej poddaniu się ww. czynności do opuszczenia obszaru lub obiektu. Jeżeli

osoba ta nie zastosuje się do wezwania i stawia przy tym opór bierny, pracownik ochrony fizycznej może jedynie wezwać funkcjonariuszy policji, aby oni usunęli taką osobę z obszaru bądź obiektu chronionego.

Warto jeszcze zauważyć, że prawo pracowników ochrony fizycznej do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości ma w dużym stopniu charakter iluzoryczny. „Ustawodawca przyznając pracownikom prawo do legitymowania w celu ustalenia tożsamości, nie określił bowiem ujemnych konsekwencji w przypadku niezastosowania się do poleceń pracownika ochrony” (Kręglec, Pajorski, 2015, s. 169). Przy czym analiza przepisu art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia „nie wskazuje, by pracownik ochrony był w takiej sytuacji uprawniony do wezwania osoby do opuszczenia chronionego obszaru lub obiektu” (Kręglec, Pajorski, 2015, s. 169).

Kolejną z podstawowych czynności, jakie winien realizować pracownik ochrony fizycznej jest obserwacja zarówno uczniów, nauczycieli, innych pracowników szkoły lub placówki oświatowej, jak również osób wchodzących na teren tych obiektów. Pracownik ochrony fizycznej powinien zwracać uwagę na niezrozumiałe, dziwne sytuacje i zachowania uczniów, nauczycieli, pracowników i pozostałych osób przebywających na terenie ww. obiektów. To właśnie w celu ułatwienia mu m.in. tego zadania stosuje się w szkołach i innych placówkach oświatowych monitoring wizyjny, o którym była już mowa nieco wcześniej. W tym miejscu warto nadmienić, że reakcja pracownika ochrony fizycznej będzie wynikała z zachowania wspomnianych powyżej osób.

„Reakcja doraźna na zachowania agresywne to reakcja najbardziej widoczna w szkole – ma najczęściej charakter szybkiej interwencji w razie wydarzeń [...]. Ponieważ interwencje te widzi wiele osób – na korytarzu, w szatni, na boisku – są one ważnym elementem szkolnego systemu reagowania. Stanowią jego wizytówkę [...]. Dlatego tak ważne jest, aby interwencja była przemyślana [...]” (Czerniakowska-Koruba, 2015, s. 29). Reakcja winna być zdecydowana i stanowcza, wynikająca dodatkowo z przyjętych zasad i procedur, które „powinny być jasne i zrozumiałe dla wszystkich i oczywiście zgodne z prawem” (Czerniakowska-Koruba, 2015, s. 28). Zatem w przypadku stwierdzenia, że osoba przebywająca na obszarze lub w obiekcie chronionym stwarza w sposób

oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także chronionego mienia, pracownikowi ochrony fizycznej przysługuje prawo ujęcia takiej osoby w celu niezwłocznego oddania jej funkcjonariuszom policji.

W tym miejscu należy na moment wrócić do kwestii monitoringu wizyjnego. Mówiąc o monitoringu wizyjnym, warto spojrzeć nań przez pryzmat definicji zaprezentowanej przez W. Serugę, który przez monitoring rozumie „zbieranie, za pomocą łączy telekomunikacyjnych i radiowych, informacji o stanie oddalonych niezależnych od siebie systemów alarmowych przez alarmowe centrum odbiorcze, w celu podjęcia działań interwencyjnych w przypadku odebrania sygnału alarmu” (Seruga, 1996, s. 239–240). Zatem sama rejestracja obrazu przy wykorzystaniu odpowiednich środków technicznych, o której mowa w przepisie art. 108a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, nie spełnia znamion monitoringu. Aby można było mówić o monitoringu wizyjnym, pracę systemu telewizji dozorowej (bo tak naprawdę powinno się nazywać to, co ww. ustawie ustawodawca nazwał monitoringiem wizyjnym) powinien nadzorować cały czas pracownik ochrony fizycznej lub inna, upoważniona przez dyrektora szkoły bądź innej placówki oświatowej osoba, która po zauważeniu nietypowych warunków wskazujących na zaistnienie zagrożenia, poinformuje o tym pracownika ochrony fizycznej celem podjęcia przez niego odpowiednich działań.

Podsumowanie

Należy domniemywać, że zjawisko agresji i przemocy związanej ze szkołą i na nią ukierunkowanej, czy to ze strony ucznia, rodzica, czy też osoby zupełnie niezwiązanej z daną szkołą czy inną placówką oświatową, nadal będzie źródłem niepokojów dyrekcji, nauczycieli, uczniów, rodziców i całego społeczeństwa. W miarę wzrostu liczby różnego rodzaju incydentów i przestępstw związanych z uczniami i szkołą lub na nich ukierunkowanych będą podejmowane przez dyrektorów oraz rady rodziców decyzje o zleceniu ochrony, zarówno placówek, jak i samych uczniów, prywatnym przedsiębiorcom świadczącym koncesjonowane usługi w zakresie ochrony osób i mienia. W szkołach i innych placówkach oświatowych zatrudniani będą pracownicy ochrony fi-

zycznej, których zadaniem będzie działanie prewencyjne i reakcyjne, oczywiście w miarę możliwości prawnych. Miejmy nadzieję, że zdarzenia związane z agresją i przemocą, których doświadczamy w polskich szkołach i innych placówkach oświatowych nie przybiorą kształtu i rozmiarów charakterystycznych dla incydentów (powszechnie znanych z przekazów medialnych) w szkołach i placówkach oświatowych np. w USA. Poruszony problem wymaga dalszych pogłębionych badań, co umożliwi wypracowanie koncepcji zarówno proaktywnych, jak i reaktywnych działań pracowników ochrony realizujących zadania ochronne w szkołach i innych placówkach oświatowych.

Streszczenie: Problematyka narastania zagrożeń wywołanych sytuacją trudną ucznia związaną ze szkołą lub inną placówką oświatową leży w kręgu zainteresowania prawie całego społeczeństwa. Bezpieczeństwo w szkole jest stanem i wartością stawianą na pierwszym miejscu zarówno przez większość rodziców, jak i członków społeczności szkolnej. Zagrożenia implikowane przez uczniów znajdujących się w sytuacji trudnej powodują, że nad bezpieczeństwem obszarów i obiektów szkoły i placówek oświatowych oraz osób w nich przebywających winni czuwać wynajęci pracownicy ochrony, którzy w sytuacji realnego i bezpośredniego zagrożenia mają podjąć stosowne działania (określone częściowo w ustawie o ochronie osób i mienia oraz ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej) zmierzające do uchylenia niebezpieczeństwa.

Abstract: The issue of increasing risks caused by a difficult situation for a pupil related to school or other educational establishment is of interest to almost the whole society. School safety is a condition and value that is prioritised by most parents and members of the school community alike. The risks implied by pupils in difficulty mean that the safety of the areas and facilities of schools

and educational establishments and their occupants should be overseen by hired security staff who, in a situation of real and imminent danger, are expected to take appropriate action (defined in part by the Act on the Protection of Persons and Property and the Act on Direct Action Agents and Firearms) to avert the danger.

Słowa kluczowe: pracownik ochrony fizycznej, szkoła, placówka oświatowa, sytuacja trudna, ochrona osób, ochrona mienia, zagrożenie, agresja, bezpieczeństwo

Keywords: physical security guard, school, educational institution, difficult situation, protection of persons, protection of property, threat, aggression, safety

Bibliografia

- Baron, R.A., Richardson, D. R. (1994). *Human aggression* (wyd. 2). New York: Plenum Press.
- Czemierowska-Koruba, E. (2015). *Agresja i przemoc w szkole, czyli co powinniśmy wiedzieć, by skutecznie działać*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Czop, A. (2021). *Rola specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Gierowski, J.K. (1996). *Rola biegłego psychologa w opiniowaniu o poczytalności- problemy diagnostyczne i kompetencyjne*. W: J.K. Gierowski, A. Szymusik (red.), *Postępowanie karne i cywilne wobec osób zaburzonych psychicznie*. Kraków: Wydawnictwo Collegium Medium UJ.
- <https://wsjp.pl/haslo/podglad/15810/szkola/4509684/placowka-oswiatowa>.
- Kozaczuk, F. (2004). *Profilaktyka pedagogiczna wobec zagrożeń cywilizacyjnych*. W: F. Kozaczuk, F., Urban, B., (red.), *Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Kozielecki, J. (1975). *Psychologiczna teoria decyzji*. Warszawa: PWN.

- Kozielecki, J. (1976). *Psychologiczna koncepcja człowieka*. Warszawa: PWN.
- Krawczonek, M. (2006). Agresja w szkole. *Dyrektor Szkoły*, 5, 52–53.
- Kręglec, R., Pajorski, P. (2015). *Ustawa o ochronie osób i mienia. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Leśniak, B. (2015). Szkoła jako źródło sytuacji trudnych, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 18, 3(71), 101–111.
- Majchrzyk, Z. (2004). *Nieletni, młodociani, dorośli zabójcy i mordercy. Gdzie kończy się norma a zaczyna patologia*. Warszawa: Wydawnictwo Instytut Psychiatrii i Neurologii.
- Makaruk, K. (2022). *Przemoc rówieśnicza*. W: M. Sajkowska, R. Szredzińska (red.), *Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- MEN (Ministerstwo Edukacji i Nauki). (2017). *Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*. Warszawa: Departament Wychowania i Kształcenia Integrycyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Noszczyk-Bernasiewicz, M. (2010). *Nieletni przestępcy w percepcji personelu i nadzoru resocjalizacyjnego oraz studentów resocjalizacji*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Okoń, W. (1984). *Słownik Pedagogiczny*. Warszawa: PWN.
- Padzik, K. (2003). *Leksykon HRM. Podstawowe pojęcia z dziedziny zarządzania zasobami ludzkimi*. Warszawa: C.H. Beck.
- Pawłowski, J., Zdrodowski, B., Kulickowski, M. (2020). *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Piwowski, J. (2016). *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*. Kraków: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie.
- Piwowski, J., Pajorski, P. (2015). *Ochrona obiektów. Zarys wybranych zagadnień*. Kraków: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie.
- Piwowski, J. (2018). *Nauki o bezpieczeństwie. Między kulturą bezpieczeństwa a studiami bezpieczeństwa*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Seruga, W. (1996). *Techniczne środki w ochronie mienia*. W: C. Grzeszyk (red.), *Vademecum agenta ochrony i detektywa*. Warszawa: Wydawnictwo CRIMEN.
- Sęk, H. (1993). *Wybrane zagadnienia psychoprofilaktyki*. W: H. Sęk (red.), *Spoleczna psychologia kliniczna*. Warszawa: PWN.

- Szymczak, M. (1988). *Słownik Języka Polskiego*. Warszawa: PWN.
- Talik, E., Szewczyk, L. (2009). *Stresory specyficzne dla nastolatków w okresie późnej adolescencji*. W: L. Szewczyk, E. Talik (red.), *Wybrane zagadnienia z psychologii klinicznej i osobowości. Psychologia kliniczna nastolatka*. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe KUL.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 poz. 900, 1672, 1718, 2005).
- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2022 poz. 2516 ze zm.).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. 2021 poz. 1995).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 202).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 165, 240, 535, 803).
- Ustawa z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1400, 2005).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 172, z 2022 r. poz. 2600).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138, 1726, 1855, 2339, 2600, z 2023 r. poz. 289, 403, 818, 852).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 1700, z 2023 r. poz. 289).
- Ustawa o działaniach antyterrorystycznych z 10 czerwca 2016 r. (Dz.U. 2022 poz. 2632).
- Wielki Słownik Języka Polskiego. (b.d.). Pobrane 9 lipca 2023 z: Zając, A. (2011). Osoba nauczyciela jako czynnik agresjotwórczy, *Studia z Teorii Wychowania*, 2/1(2), 245–246.
- Ziębaczewski, M. (b.d.). *Udzielanie, sprzedaż, ułatwianie, umożliwianie i nakłanianie użycia narkotyków – art. 58 ustawy przeciwdziałania narkomanii*. Pobrane 9 lipca 2023 z: <https://prawo-karne-adwokat.com.pl/udzielanie-sprzedaz-ulatwianie-naklanianie-uzycie-narkotykow>.